

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه خواران

درس تمهیدی فی الفقه الاستدلالی

کتاب الطهارة

سطح ۲

درس، هشتم

استاد: حجت الاسلام والمسلمین امینی

آموزشیار: آقای مهاجری

مقدمه

مباحث مربوط به پوشش عورت در درس قبل گذشت. رسالت این درس بیان احکام مخصوص به تخلی می باشد که در این زمینه نه مساله بیان می گردد و در ادامه مستند و دلیل دو مساله مورد بحث و تحلیل قرار می گیرد. مراجعه به مباحث مربوط به اجماع مدرکی برای فهم بهتر مباحث این درس مفید خواهد بود.

متن عربى

احكام خاصة بالتخلى

المشهور حرمة استقبال القبلة و استدبارها حالة التخلى.

و يطهر موضع البول بغسله بالماء فقط مرة واحدة. و قيل مرتين.

و أما موضع الغائط فيطهر ايضاً بكل جسم قالع للنجاسة.

و قيل بطهارة ماء الاستنجاء اذا لم تصحبه اجزاء متميزة من النجاسة و لم يتغير و لم تصبه نجاسة اخرى.

و المستند فى ذلك:

١- أما حرمة الاستقبال و الاستدبار حالة التخلى، فلتسالم الاصحاب عليها إلا من بعض المتأخرين كصاحب المدارك حيث ذهب الى الكراهة.

و المهم هو التسالم المذكور بين المتقدمين الذى قد يجعل كاشفاً عن وصول الحكم يداً بيد من المعصوم عليه السلام و إلا

فالروايات بين ضعيف السند كرواية الهاشمى عن النبى صلى الله عليه و آله: «اذا دخلت المخرج فلا تستقبل القبلة و لا

تستدبرها و لكن شرقوا او غربوا» أو ضعيف الدلالة و السند كمرفوعة محمد بن يحيى: «سئل ابو الحسن عليه السلام: ما حدّ

الغائط قال: لا تستقبل القبلة و لا تستدبرها و لا تستقبل الريح و لا تستدبرها» فان السياق قرينة على ارادة الأدب الاسلامى.

و عليه فالحكم بالحرمة قابل للتأمل بعد ضعف الروايات و احتمال استناد المجمعين اليها.

٢- و أمّا طهارة موضع البول بغسله بالماء فقط فلصحيحة زرارة عن ابى جعفر عليه السلام: «لا صلوة الا بطهور و يجزيك من

الاستنجاء ثلاثة احجار. بذلك جرت السنة من رسول الله صلى الله عليه و آله. و اما البول فانه لا بدّ من غسله» على أن ذلك

مقتضى الأصل بلا حاجة إلى رواية.

احکام مخصوص به تخلی

مسأله اول:

هنگام تخلی رو به قبله بودن و پشت بمقبله بودن حرام است.

مسأله دوم:

مخرج بول فقط با آب پاک می شود.

مسأله سوم:

طبق نظر مصنف برای تطهیر مخرج بول یکبار آب ریختن کفایت می کند.

مسأله چهارم:

برخی از فقهاء معتقدند که برای تطهیر مخرج بول لازم است دو بار آب ریخته شود.

مسأله پنجم:

مخرج غائط به جز آب با هر چیز دیگری مثل سنگ یا پارچه که از بین برنده عین نجاست باشد، تطهیر می شود.

مسأله ششم:

آب استنجا (آبی که برای تطهیر روی مخرج بول یا غائط ریخته می شود) پاک است.

مسأله هفتم:

پاک بودن آب استنجا مشروط به این است که یکی از اوصاف سه گانه آن یعنی رنگ، بو و مزه آن تغییر نکند.

مسأله هشتم:

پاک بودن آب استنجا مشروط به این است که اجزای جدا شده از نجاست همراه آن نباشد.

مسأله نهم:

پاک بودن آب استنجا مشروط به این است که نجاست دیگری همراه بول یا غائط وجود نداشته باشد.

تطبیق

احکام خاصة بالتخلي

احکام مخصوص به تخلی از بول یا غائط

المشهور حرمة استقبال القبلة و استدبارها حالة التخلي.

مشهور به حرمت رو به قبله بودن و پشت به قبله بودن در حالت تخلی قائل هستند.

و يطهر موضع البول بغسله بالماء فقط مرة واحدة. و قيل مرتين. و أما موضع الغائط فيطهر ايضاً بكل جسم قالع للنجاسة.

و مخرج بول فقط با آب با یکبار شستن پاک می شود و گفته شده که با شستن دوبار. و اما مخرج غائط به غیر از آب با

هر چیزی که زائل کننده عین نجاست باشد پاک می گردد.

و قيل بطهارة ماء الاستنجا اذا لم تصحبه اجزاء متميزة من النجاسة و لم يتغير و لم تصبه نجاسة اخرى.

و گفته شده که آب تطهیرِ مخرج بول یا غائط، در صورتی که اجزای جدا شده از نجاست (بول یا غائط) همراه آن نباشد و (یکی از اوصاف سه گانه آن) تغییر نکند و نجاست دیگری غیر از بول یا غائط به آن برخورد نکند، پاک است.

Sco۱: ۹:۱۰

مستند مسأله اول

مسأله اول مورد تسالم اصحاب است مگر از طرف بعضی از متاخرین مثل صاحب مدارک که قائل به کراهت می باشد و عمده مستند آن همین تسالم اصحاب است که می تواند کاشف از قول معصوم علیه السلام باشد و الا روایات مسأله بر دو قسم است که هر دو ضعیف هستند:

الف. روایاتی مثل روایت هاشمی که از نظر دلالت خوب هستند ولی از نظر سند ضعیف هستند. متن این روایت در بردارنده نهی از رو به قبله بودن و پشت به قبله بودن در حال تخلی است و دلالت نهی بر حرمت بدون اشکال می باشد، ولی همانگونه که بیان شد سند روایت ضعیف است.

ب. روایاتی مثل مرفوعه محمد بن یحیی که هم دچار ضعف سند هستند هم دچار ضعف دلالت. ضعف سند این روایت بخاطر مرفوعه بودن آن است زیرا بین محمد بن یحیی و ابو الحسن علیه السلام چند واسطه حذف شده است. و ضعف دلالت آن به خاطر این است که در این روایت، نهی از روبه قبله بودن و پشت به قبله بودن در سیاق نهی از روبه باد بودن و پشت به باد بودن در حین تخلی وارد شده است در حالی که نهی از روبه باد بودن و پشت به باد بودن در حین تخلی نهی کراهتی است پس نهی از روبه قبله بودن و پشت به آن بودن هم نهی کراهتی می شود و بیش از این از روایت به دست نمی آید.

بنابر این تنها دلیل مسأله، تسالم اصحاب است که طبق نظر مصنف آن هم ضعیف است زیرا تسالم اصحاب دو منشأ می تواند داشته باشد:

۱. سیره متشرعه که متصل به زمان معصوم باشد و مورد امضاء معصوم واقع شده باشد.

۲. روایات مسأله که بیان شد.

در صورتی که منشأ تسالم اصحاب روایات مسأله باشد، تسالم اصحاب از باب اجماع مدرکی است که جدای از روایات مورد استئد حجیتی ندارد و از آنجا که روایات مسأله ضعیف هستند نمی توان به آنها استناد نمود. بنابر این احتمال مدرکی بودن تسالم اصحاب وجود دارد و این تسالم حجت نیست پس نمی توان حرمت روبه قبله بودن و پشت به قبله بودن را در حین تخلی اثبات نمود و لو اینکه مشهور قائل به آن باشند.

FG۱

تطبیق

و المستند فی ذلک:

و مستند در احکامی که بیان شد عبارت است از:

۱- أما حرمة الاستقبال و الاستدبار حالة التخلي، فلتسالم الاصحاب عليها إلا من بعض المتأخرين كصاحب المدارك حيث ذهب الى الكراهة.^۱

۱- اما حرمت رو به قبله بودن و پشت به قبله بودن در حال تخلی به خاطر تسالم اصحاب بر آن است مگر بعضی از متأخرین مثل صاحب مدارک که قائل به کراهت شده است.

و المهم هو التسالم المذكور بين المتقدمين الذي قد يجعل كاشفاً عن وصول الحكم يداً بيد من المعصوم عليه السلام و إلا فالروايات بين ضعيف السند كرواية الهاشمي عن النبي صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَ آله: «اذا دخلت المخرج فلا تستقبل القبلة و لا تستدبرها و لكن شرقوا او غربوا»^۲

و مهم در مساله همین تسالم مذکور بین قدماء است که گاهی کاشف از رسیدن حکم به صورت دست به دست از معصوم علیه السلام می باشد و الا روایات مساله برخی مثل روایت هاشمی از پیامبر صلی الله علیه و آله: «هنگامیکه داخل متسراح شدی رو به قبله و پشت به قبله نباش ولی به طرف شرق یا غرب (قبله) بنشین» دچار ضعف سند است..
أو ضعيف الدلالة و السند كمرفوعة محمد بن يحيى: «سئل ابو الحسن عليه السلام: ما حدّ الغائط قال: لا تستقبل القبلة و لا تستدبرها و لا تستقبل الريح و لا تستدبرها»^۳ فان السياق قرينة على ارادة الأدب الاسلامي.

و برخی مثل مرفوعه محمد بن یحیی: «از ابوالحسن علیه السلام سوال شد که: حد و شرط غائط چیست؟ فرمود: رو به قبله نباش و پشت به قبله نباش و رو به باد نباش و پشت به باد نباش» هم دچار ضعف سند هستند و هم دچار ضعف دلالت زیرا سیاق (ورود نهی از رو به قبله بودن و پشت به آن بودن در کنار نهی کراهتی) قرینه بر اراده ادب اسلامی (کراهتی بودن نهی) می باشد.

و عليه فالحكم بالحرمة قابل للتأمل بعد ضعف الروايات و احتمال استناد المجمعين اليها.

بنابر این حکم به حرمت استقبال و استدبار قبله در حال تخلی، بعد از آنکه روایات مساله ضعیف است و احتمال استناد اجماع کنندگان به آن روایات وجود دارد، قابل تأمل (ضعیف) است.

Sc02: ۲۱: ۰۷

مستند مسأله دوم

دلیل اینکه مخرج بول حتماً باید با آب پاک شود نه چیز دیگر مثل سنگ یا پارچه دو چیز است:
الف: صحیح زراره بن اعین که صراحتاً این نکته را بیان می کند که مخرج بول حتماً باید با آب پاک شود.
ب: استصحاب نجاست بعد از پاک کردن مخرج بول با چیزهایی غیر از آب، مثل کلوخ یا پارچه.
FG ۲

۱. مدارک الاحکام: ۱/۱۵۸.

۲. وسائل الشیعه، باب ۲ من ابواب احکام الخلو، حدیث ۵.

۳. نفس المصدر، باب ۲ من ابواب احکام الخلو، حدیث ۲.

تطبيق

۲- و أمّا طهارة موضع البول بغسله بالماء فقط فلصحيحة زرارة عن ابي جعفر عليه السلام: «لا صلوة الا بطهور و يجزيك من الاستنجاء ثلاثة احجار. بذلك جرت السنة من رسول الله صلى الله عليه و آله. و اما البول فانه لا يبدّ من غسله»^۱ على أنّ ذلك مقتضى الأصل بلا حاجة إلى رواية.

۲- و اما پاک شدن مخرج بول بواسطه شستن آن فقط با آب به خاطر صحیحۀ زراره از امام باقر عليه السلام است: «نمازی نیست مگر با طهارت و برای طهارت مخرج غائط، سه سنگ برای کفایت می کند. سنت پیامبر صلی الله علیه و آله بر این مطلب جاری شده است و اما بول حتماً باید با آب شسته شود» علاوه بر اینکه عدم طهارت بواسطه غیر آب مقتضای اصل عملی (استصحاب نجاست بعد از تطهیر با غیر آب) می باشد بدون اینکه نیازی به روایت باشد.

Score: ۲۴: ۱۵

۱. همان، باب ۹ من ابواب احکام الخلو، حدیث ۱.

چکیده

۱. مشهور قائل به حرمت رو به قبله بودن و پشت به قبله بودن در حال تخلی هستند.
۲. مخرج بول فقط با آب پاک می شود آن هم با یکبار شستن و برخی معتقدند که دوبار شستن لازم است.
۳. مخرج غائط به جز آب، با هر چیزی که زائل کننده عین نجاست باشد پاک می شود.
۴. آب استنجا به سه شرط پاک می باشد:
 - عدم تغیر اوصاف سه گانه آن
 - اجزای جدا شده از نجاست همراه آن نباشد.
 - عدم وجود نجاست دیگری غیر از بول یا غائط به همراه بول یا غائط.
۵. برای حرمت رو به قبله بودن و پشت به قبله بودن دو دلیل وجود دارد که عبارتند از:
 - روایاتی که یا مثل روایت هاشمی دچار ضعف سند هستند و یا مثل روایت محمد بن یحیی دچار ضعف سند و دلالت هستند.
 - تسالم قدماء اصحاب که به خاطر احتمال استناد قدماء اصحاب به روایات مذکور، مدرکی و ضعیف است.
۶. مستند عدم تطهیر مخرج بول به غیر آب دو دلیل است:
 - صحیحۀ زرارہ
 - استصحاب نجاست بعد از تطهیر به غیر آب